

УДК 65.012.32

Гудзинський О.Д.,
д.е.н., професор кафедри менеджменту ім. проф. Й.С.Завадського
Національного університету біоресурсів і природокористування України

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЗАГАЛЬНОЇ ТЕОРІЇ МЕНЕДЖМЕНТУ

Анотація. З позиції системного підходу розглянуто основні проблеми та напрями розвитку загальної теорії менеджменту, як фундаментальної теоретико – методологічної основи його теорії.

Ключові слова: розвиток, менеджмент теорія, система, цілісність.

Annotation. General management theory is the fundamental methodological basis for building effective management system. The level of its formation and development determines the level of methodology management system formation as integrity and its subsystems. However, based on the new requirements of economic theories further development of the general management theory requires a new scientific approach to the disclosure of its main points.

The fact of non-logical sequence of activities during the conceptual system changes and reformist direction has been confirmed by researches. We offer a logical sequence of the functional realization of transformation processes: foundation the target-oriented development of socio-economic system, the general strategy development of socio-economic systems; formation of methodology development concept of socio-economic system, development of the concept of socio-economic system as integrity, the substantiation of functional-providing strategies for the concept implementation, the general strategy and target-oriented development of socio - economic system, the development plan of systematic changes in functional - providing suborganizations, the formation of management system development of socio - economic entities as the integrity; formation control subsystems in the areas of action: strategic; innovation, marketing, change management, sustainable development etc.; evaluation of policies in terms of synergetic impact etc.

Multi-vector of the functional management theory development in his views contributed to the deepening of the study of certain areas of the theoretical positions and weakened the integrity of the general theory of management as a synthesizing methodology. Offered directions of scientific research management problems contribute to the theoretical positions strengthening the general management theory as a synthesizing methodology.

Key words: development, management theory, system, integrity.

Постановка проблеми. Базовою методологічною основою побудови результативної системи менеджменту є загальна теорія менеджменту. Рівень її сформованості та розвитку визначає рівень методології формування системи менеджменту як цілісності та її підсистем. Однак подальший розвиток загальної теорії менеджменту потребує нового наукового підходу до розкриття її основних положень, виходячи із нових вимог економічних теорій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Формуванню загальної теорії менеджменту присвячені праці зарубіжних та вітчизняних науковців: Р. Гріфіна, Й.С. Завадського, О.Кузьміна, М.Мартинінка, М.Туленкова, та ін.

Окремі напрями розвитку теорії менеджменту (соціального, інноваційного, стратегічного, інвестиційного, фінансового, кадрового, антикризового та інших) присвячені праці: І. Бланка, В. Василенка, І.Должанського, Г. Кіндрацької, М.Мартинінка, І.Мазура, Б.Шапіро, Г. Осовської, Р.Фатхутдінова, Роберт Хіт, та ін.

Мета статті. Оцінка сучасних тенденцій в розвитку загальної теорії менеджменту та її окремих напрямів. Виявлення існуючих проблем та визначення основних напрямів розвитку загальної теорії менеджменту як системної цілісності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Економічна наука за останні 30 – 40 років почала розвиватися в різновекторних напрямках вузькоспеціалізованого підходу. Особливо це стосується теорії менеджменту. З однієї сторони, різновекторність в розвитку теорії менеджменту сприяла поглибленню вивченню окремих її складових теорій і методологій. Одержали розвиток інноваційний, стратегічний, інвестиційний, кадровий, організаційний, логістичний, фінансовий, психологічний та інші підходи. З другої сторони, втрачена цілісність теорії менеджменту як синтезуючої методології, що привело до розбалансованості в системній цілісності в наукових дослідженнях. Категорія цілісності в теорії систем кібернетичного спрямування розтворилася в категорії «система». Філософське тлумачення катего-

рії «система» не достатньо розглядається в кібернетичній теорії систем. Крім того, слід відмітити і той факт, що швидкий розвиток спеціалізованих теоретико – методологічних напрямів в менеджменті не сприяв зміцненню загальної теорії організації, теорії менеджменту та в цілому економічної теорії.

Емпіричний практицизм в наукових дослідженнях став домінуючим не системно – комплексним, що є головною причиною недостатнього забезпечення збалансованого розвитку соціально – економічних систем. Теорія матерії, теорія руху, теорія систем, теорія процесів не виступають як загальна цілісна система. Такий підхід розбалансовує систему, порушує гармонію в системі відносин в усіх напрямках при взаємодії суспільства, економіки, природи і бізнесу. Не забезпечується синергетична результативність названої взаємодії. Вимоги синергетичного підходу майже не враховуються в процесі теоретичних досліджень інноваційного, стратегічного, організаційного, комунікаційного, ціннісно – орієнтованого, логістичного, освітянського, сталого розвитку соціально – економічних систем. Підхід логіко – центрizmu при такому варіанті дій не завжди базується на вимогах: законів розвитку природи, суспільства, економіки; теорії системи – центрizmu. Синтезована єдність природи, суспільства, економіки в загальній економічній теорії не передусь аналітичному осмисленню при обґрунтуванні логіки дослідження та виділення первинного об'єкта оцінки.

В більшості наукових досліджень дотримується логіка вивчення явищ і процесів за схемою «складова системи – синтез системи», а не «синтез система – складова системи», тобто не «синтез - аналіз», а «аналіз - синтез». В результаті такого підходу поглиблюються знання щодо сутнісних характеристик окремих елементів і часто - опускаються системні вимоги, властивості системи як цілісності. При такому підході надається перевага (пріоритетне значення) окремому елементу системи, а не системній цілісності, що є основною причиною розбалансованості системи. Підсилює стан розбалансованості систем неадекватність в проведенні системних змін в усіх складових організаційної цілісності. Це характерно для всіх соціально –

економічних систем незалежно від форм власності та рівнів управління – макро, мезо та мікроекономічного спрямування.

Несистемність трансформаційних перетворень притаманна також і модернізаційним, концептуальним, реформаторським процесам.

Система організаційного та іншого функціонального забезпечення названих процесів відстає в часовому вимірі від темпів реалізації цільових програм концептуального, реформаторського спрямування.

Особливо відстає механізм правового забезпечення здійснення трансформаційних перетворень. Дослідженнями підтверджується факт недотримання логічної послідовності дій при проведенні системних змін концептуального, реформаторського спрямування.

Нами пропонується логічна послідовність дій функціонального забезпечення реалізації трансформаційних процесів:

1. Обґрунтування цільової спрямованості розвитку соціально – економічної системи;
2. Розробка загальної стратегії розвитку соціально – економічних систем;
3. Формування методології розробки концепції розвитку соціально – економічної системи;
4. Розробка концепції розвитку соціально – економічної системи як цілісності;
5. Обґрунтування функціонально – забезпечуючих стратегій реалізації концепції, загальної стратегії та цільової спрямованості розвитку соціально – економічної системи;
6. Розробка плану проведення системних змін в функціонально – забезпечуючих підсистем організацій;
7. Формування систем управління розвитком соціально – економічних утворень як цілісності;
8. Формування підсистем управління за напрямками дій: стратегічного; інноваційного; маркетингового; управління змінами; сталого розвитку та ін.;
9. Оцінка напрямку дій на предмет синергетичної результативності тощо.

Загальна теорія менеджменту є ключовою і фундаментальною в розвитку теорій за видами управління – стратегічного, інноваційного та ін. Головна місія загальної теорії

менеджменту - озброїти локальні теорії фундаментальними теоретико – методологічними засадами. Реалізація такої місії можлива за умов системно – комплексного під-

ходу щодо розвитку загальної теорії на теоретико – методологічних засадах багатьох теорій (рис.1.).

Теорія організаційної взаємодії	Теорія організаційної поведінки	Теорія організаційної культури	Теорія владних відносин	Теорія конкуренції	Теорія відповідальності	Теорія контролю	Теорія адаптації соціально – економічних систем	Теорія активізації діяльності соціально – економічних систем	Теорія розвитку соціальних відносин	Теорія організаційного розвитку	Теорія інноваційного, інтелектуального розвитку
Теорія організацій	Загальна теорія менеджменту					Теорія ефективного менеджменту					
Теорія управління результативністю						Економічні теорії взаємодії виробничих сил та виробничих відносин					
Теорія антикризового управління						Інші економічні теорії взаємодії макро, мезо та макрорівнях управління					
Теорія управління потенціалом						Теорія власності					
Теорія кадрового менеджменту						Загальна економічна теорія					
Теорія розвитку функціонально – забезпечуючих підсистем	Теорія розвитку соціально – економічних систем					Теорія систем					
Теорія інформаційного розвитку						Теорія процесів					
Теорія пізнання						Теорія самоорганізації					
Теорія відображення						Теорія синергізму					
Теорія маркетингу						Теорія відтворення					
Теорія логістичного менеджменту						Теорія хаосу					
Теорія інноваційного менеджменту						Теорія змін					
Теорія стратегічного менеджменту						Теорія капіталу					
Теорія самоорганізації						Теорія потреб					
Загальна теорія розвитку соціально – економічних систем						Теорія інтересів					
Теорія людського розвитку	Теорія пропозицій										
Теорія економічного розвитку соціально – економічних систем											
Теорія екологічного розвитку											
Теорія соціального розвитку											

Рис.1. Взаємодія загальної теорії менеджменту з системою теорій розвитку соціально – економічних систем та їх відносин*

Джерело: розробка автора

В процесі розвитку положень загальної теорії менеджменту повинні враховуватися специфічні особливості функціональних теорій менеджменту за основними його видами. Теоретично і практично існує прямий і обернений зв'язок загальної і функціональної теорії менеджменту.

В умовах подальшого розвитку ринкових відносин та формування громадянського суспільства повинна підсилюватися роль економічної теорії і теорії менеджменту в розробці нового підходу до розуміння бізнесу та його цільової спрямованості, ціннісних орієнтацій бізнесових соціально – економічних систем. Цього вимагає високо інтелектуальне середовище, вимоги глобальних цивілізованих суспільств. В цьому зв'язку загальна економічна та загальна теорія менеджменту, теорія права повинні, виходячи із законів розвитку природи, суспільства, економіки, сформувати методологічні положення побудови системи управління, спрямованої на забезпечення єдності інтересів в системі відносин: соціально трудових, власних, владних, власно – владних, макро і мікрорівневого та регіонально – територіального спрямування. Рівень забезпечення єдності інтересів в системі відносин значною мірою визначається: співвідношенням централізації і децентралізації, регулюванням і саморегулюванням на всіх рівнях управління і, зокрема, на рівні господарюючих структур; дистанцією влади; організаційним розвитком соціально – економічних систем. Однак слід зазначити, що названим складовим менеджменту мало приділяється уваги в наукових дослідженнях.

В реальній практиці не використовуються потенційні можливості організаційного фактора, потенціал організаційного розвитку.

Останній не розглядається в єдності організаційної культури, культури організації, організаційного клімату, цінностей, організаційної поведінки, організаційної взаємодії та управлінського профілю. Із – за такого підходу система управління формується не за вимогами синергетичності та системної результативності.

Проблемою є забезпечення синергетичного ефекту стратегічної організаційної взаємодії суб'єктів підприємницької діяльності асоціативного кооперативного, та іншого інтеграційного, корпоративного спрямування. Розв'язанню такої проблеми потребує розробки нової парадигми формування методології організаційної взаємодії суб'єктів діяльності за спільними інтересами на вимогах синергетичного підходу, спрямованого на забезпечення системного ефекту в раціональному поєднанні регулюючого та самоорганізаційного розвитку соціально – економічних систем.

Особливо потребує обґрунтування теорія і методологія збалансованості відносин міри і гармонії в системі «держава - бізнес», «регулювання і саморозвиток».

Висновки з даного дослідження. 1. Різновекторність в розвитку функціональної теорії менеджменту за його видами сприяла поглибленню вивчення окремих напрямів розвитку теоретичних положень і ослабила цілісність загальної теорії менеджменту як синтезуючої методології.

Запропоновані напрями наукових досліджень проблеми менеджменту сприятимуть підсиленню теоретичних положень загальної теорії менеджменту як синтезуючої методології.

Список літератури

1. Гріфін Р. Основи менеджменту / Р. Гріфін, В. Яцура. – Львів: БаК, 2001. – 624 с.
2. Кузьмін О.Є. Основи менеджменту. Підручник / О.Є. Кузьмін, О.Г. Мельник. – К.: Академ-видав. 2003. – 416 с.
3. Завадський, Й. С. Менеджмент: підручник для студентів економ. спец. вищих закладів : у 2 т. / Й. С. Завадський. – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2003. – Т. 2. – 640 с.
4. Мескон М.Х. Основи менеджмента: пер. с англ. / Мескон М.Х., Альберт М., Хедоури Ф. – М.: Дело, 2003. – 702 с.
5. Осовська Г. В. Менеджмент організацій / Г. В. Осовська, О. А. Осовський. - К.: Кондор, 2005.
6. Василенко В. О. Інноваційний менеджмент / В. О. Василенко, В. Г. Шматько. – К. : Центр навчальної літератури, 2005.
7. Кіндрацька Г. І. Стратегічний менеджмент / Г. І. Кіндрацька. – К.: Знання, 2010.
8. Роберт Хіт. Кризовий менеджмент для керівників : пер. з англ. / Хіт Роберт. – К.: Знання, КОО, 2002. – 566 с.
9. Туленков М. В. Сучасні теорії менеджменту : навч. посіб. / М. В. Туленков. – К. : Каравела, 2007. – 304 с.